

M&BIRLIK HUKUK BÜROSU

ÇEKİŞMESİZ YARGI

Stj.Av.Abdullatif Ağgürbüz

GENEL BİLGİ

- ❑ Çekişmesiz yargı (nizasız kaza) HMK kabul edilinceye kadar sistematik bir kanunî düzenlemeye tâbi değildi. 1086 sayılı HUMK, çekişmesiz yargıyı düzenlememişti, özellikle maddî hukuka ilişkin değişik kanun hükümlerindeki doğrudan veya dolaylı düzenlemelerden hareket edilerek çekişmesiz yargı uygulanmaktaydı. Ayrıca, HUMK'daki çekişmeli yargı hükümleri çekişmesiz yargıya da uygulanmak suretiyle yargılama yapılmaktaydı.
- ❑ **Bu düzenleme yoksunluğu, çekişmesiz yargının anlaşılmaması, ondan öte yanlış uygulanması sonucunu doğurmuştur. Örneğin, çekişmesiz yargı işlerine «hasımsız dava» şeklinde nitelendirme yapılmaktadır ki,** bu tamamiyle yanlıştır. Çünkü, dava demek, iki taraflı yürütülen ve hasmın olduğu yargılama demektir. Oysa, çekişmesiz yargı da iki taraf yoktur; birden fazla kişi bulunsa dahi, maddî anlamda ilgililer vardır.

ÇEKİŞMESİZ YARGININ ÇEKİŞMELİ YARGIDAN TEMEL FARKLARI

- **Çekişmesiz yargı, bir dava değildir;** çekişmeli yargı ise, dava temellidir. Çekişmesiz yargıda «dava» değil; «**çekişmesiz yargı işi**» söz konusudur.
- Çekişmesiz yargıya başvurma kriterleri farklıdır (bkz. HMK 382/1). Kural olarak ilgililer ya da hak sahipleri arasında bir uyuşmazlık ya da sübjektif hak yoktur.
- Bazen isminden farklı olarak çekişmesiz yargıda da bir çekişme, ilgililer arasında uyuşmazlık olabilir, ama bu bir taraftan doğrudan elde edilecek bir haktan dolayı değil, taraf istek ve menfaatlerinin uyuşmamasından kaynaklanır. **Çekişmesiz yargıda, daha çok bir hakkın ortaya çıkartılması, kullanılması için yargısal bir karara ihtiyaç duyulur.** Bu sebeple , bazen bazı çekişmesiz yargı işleri, yargı organları dışındaki mercilere de bırakılabilir.
- Çekişmesiz yargıda taraf değil «**ilgili**» kavramı vardır ve yargılamada yer alsın almasın o konuda maddî hukuk temelli bağlantısı olan (hukukî yararı olan) «**maddî anlamda ilgili**»dir. **Oysa davada, şeklî ilgili esastır. Yani dava açan davacı, onun muhatap gösterdiği davalıdır.**
- Çekişmesiz yargının yargılama usûlü farklıdır; **re'sen araştırma ilkesi ön plandadır.**
- **Çekişmesiz yargı kararları maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaz.** Bu sebeple, belirli şartlarda yeniden veya ilgili başkası tekrar talepte bulunabilir.
- Çekişmesiz yargıda, maddî anlamda ilgili olanlar, yargılama içinde yer almasalar dahi kanun yoluna başvurabilirler.

ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİ

- ❑ Çekişmesiz yargı bakımından HMK farklı bir düzenleme yapmış, bu işlerin neler olduğunu 382. maddede hem genel kriterlerini koyarak hem de örnekleyici sayımla belirtmiştir.
- ❑ Çekişmesiz yargı işlerinde genel kriterler (m. 382/1):
 - ✓ İlgililer arasında uyuşmazlık olmayan haller,
 - ✓ İlgililerin, ileri sürebileceği herhangi bir hakkının (sübjektif hak) olmadığı haller,
 - ✓ Hâkimin re'sen harekete geçerek hukuku uyguladığı haller.
- ❑ **Yukarıda belirtilen üç kriter tek başına veya birlikte bulunabilir.** Bu üç kriterden birinin varlığı halinde o iş çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilebilecektir.

ÇEKİŞMESİZ YARGIDA YARGILAMA

- ❑ Çekişmesiz yargıda eğer özel bir düzenleme bulunmuyorsa, **görevli mahkeme kural olarak sulh hukuk mahkemesidir (m. 383).**
- ❑ Çekişmesiz yargıda özel bir düzenleme bulunmuyorsa, **yetkili mahkeme, talepte bulunanın veya ilgilerden birinin oturduğu yer mahkemesidir (m. 384).** Dikkat edilirse, burada yerleşim yeri değil, «oturduğu yer» mahkemesi esas alınmıştır.
- ❑ Çekişmesiz yargıda **özel hükümler dışında, kural olarak basit yargılama usûlü uygulanır (m. 385/1).** Ancak o konuda ilgili maddî hukuk kuralları arasındaki hükümlerin de dikkate alınması gerekir.
- ❑ Çekişmesiz yargıda **kural olarak re'sen araştırma ilkesi geçerlidir (m. 385/2).**

ÇEKİŞMESİZ YARGIDA KARAR VE KANUN YOLLARI

- ❑ Çekişmesiz yargı kararları da **diğer yargı kararları gibi yazılır.**
- ❑ Çekişmesiz yargıda, kararlara karşı sadece yargılamada yer alan değil, aynı zamanda **yargılamada yer almasa dahi hukukî yararı olan «maddî anlamadaki ilgililer» de kanun yoluna başvurabilir (m. 387).**
- ❑ **Kanun yoluna başvuruda süre kararı öğrenmeden itibaren iki haftadır (m. 387).**
- ❑ **Çekişmesiz yargı kararlarına karşı sadece istinaf yoluna başvurulabilir; kural olarak temyiz yolu kapalıdır (m. 387). Ancak, istinaf hükümleri uygulanıncaya kadar temyiz kanun yolu uygulanmaya devam edecektir.**
- ❑ Kanunlarda aksine hüküm olmadıkça, çekişmesiz yargı kararları maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaz (m. 388). Bu sebeple, ilgililer, tekrar talepte bulunabilirler. **Maddî anlamda kesin hüküm oluşturmadığından yargılamanın yenilenmesi de istenemez.**